

Voksnes nonverbale kommunikasjon
Hvordan påvirker den voksens nonverbale
kommunikasjonsuttrykk barns forhold til å være ute
i all slags vær

Ingrid Elisabeth Lervåg Gjersvold
Kandidatnummer 823

Bacheloroppgave
Natur og friluftsliv

Veileder fordypning/linje
Hjørdis Bakke

Veileder pedagogikk
Ellen Holst Buaas

Trondheim april 2012

DronningMaudsMinne
HØGSKOLE FOR FORSKOLELÆRERUTDANNING

1. INNLEDNING	s. 3
2. TEORI	s. 4
2.1 Nonverbal kommunikasjon	s. 4
2.1.1 Et definisjonsspørsmål	s. 4
2.1.2 Kan den nonverbale kommunikasjonen ses på alene utenfor sammenhengen?	s. 4
2.1.3 Å kommunisere med andre	s. 5
2.1.4 Dobbeltkommunikasjon	s. 6
2.1.5 Nonverbal kommunikasjon med barn	s. 7
2.2 Naturens betydning for barn	s. 7
2.2.1 Utviklings- og aktivitetsmuligheter	s. 7
2.2.2 Opplevelser gir læring	s. 8
2.3 Voksnes rolle i barns kontakt med naturen	s. 9
2.3.1 Jobbtilfredshet	s. 9
2.3.2 De voksne som rollemodeller	s. 10
2.3.3 De voksne i uteleken	s. 10
2.4 Oppsummering av teori	s. 10
3. METODE	s. 11
3.1 Hva er metode	s. 11
3.2 Metodevalg	s. 11
3.3 Observasjon	s. 12
3.4 Intervju	s. 13
4. RESULTAT	s. 14
4.1 Observasjoner	s. 14
4.2 Intervju	s. 15

5. DRØFTING	s. 18
5.1 Nonverbal kommunikasjon	s. 18
5.2 Voksnes bevissthet	s. 18
5.3 Voksnes påvirkning	s. 19
5.4 Passive voksne blir aktive voksne	s. 19
5.5 Jobbtilfredshet	s. 20
5.6 Å lykkes med aktive voksne	s. 21
5.7 Viktigheten av aktive voksne	s. 22
5.8 Konklusjonen	s. 22
6. AVSLUTNING	s. 23
LITTERATUR OG ANDRE KILDER	
VEDLEGG	
Observasjonsguide	
Intervjuguide	

1. INNLEDNING

Jeg har så lenge jeg kan huske, hatt en stor interesse for kommunikasjon mellom mennesker. Stort sett alle mennesker liker å snakke, noen riktignok mer enn andre. Vi har mange ulike måter å kommunisere på, mange ulike språk. Og språket blir først og fremst brukt for å tilfredsstille et behov. Tenk på babyen som gråter når den er sulten, ettåringen som rekker ut armene når den vil løftes opp, eller den voksne som bruker ord for å be om hjelp.

Helt siden jeg begynte på førskolelærerstudiet har jeg tenkt at jeg ville knytte bacheloroppgaven min til nonverbal kommunikasjon. Samtidig har jeg vært veldig sikker på at jeg ikke ønsket å skrive en oppgave knyttet til det spesialpedagogiske feltet. Jeg ønsket å se nonverbal kommunikasjon i et videre perspektiv. Jeg hadde lyst å knytte det til samspillet mellom voksne og barn, for dette er kjempeviktig i en barnehagesammenheng.

Jeg måtte derfor tenke lenge på hvordan jeg ønsket å vinkle oppgaven. Jeg hadde lyst å få med fordypningsenheten inn i oppgaven, og lette derfor etter hvordan jeg kunne knytte naturfag eller fysisk fostring til nonverbal kommunikasjon. Etter mye tenking kom jeg endelig fram til i hvilken retning jeg ønsket å dra oppgaven, og kom ganske raskt fram til en problemstilling. Problemstillingen for min bacheloroppgave ble dermed: *Hvordan påvirker den voksnes nonverbale kommunikasjonsuttrykk barns forhold til å være ute i all slags vær.* Dette var i utgangspunktet en arbeidsproblemstilling, men jeg ble etter hvert ganske fortrolig med denne problemstillingen, og den har derfor fått stå som den er.

I første del av oppgaven vil du få presentert en rekke teorier knyttet til nonverbal kommunikasjon. Teoridelen inneholder også teori knyttet til naturens betydning for barn, samt den voksnes rolle i barns kontakt med naturen. Dette for at du som leser skal få en økt forståelse for hvorfor det er så viktig at barn får erfaring med å være utendørs og i kontakt med naturen, hvorfor det er så viktig at vi ikke tilbringer hele barnehagehverdagen innendørs.

Jeg har valgt ulike typer teori for å belyse de ulike områdene i oppgaven. En av de viktigste litterære kildene jeg har benyttet, er også et av de viktigste hjelpemidlene i barnehagens daglige virke. Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver (Kunnskapsdepartementet, 2006/2011), heretter omtalt som Rammeplanen, bygger på Barnehageloven (lov 17. juni 2005 nr. 64 om barnehager), og er en veiledning og en forpliktende ramme for hva en barnehage skal være. Rammeplanen beskriver blant annet de ulike fagområdene, samt barnehagens samfunnsmandat. Rammeplanen er grunnpilaren i

barnehagevirksomheten, og er derfor gjennomgående i barnehagens drift og virke. Jeg har også benyttet annen teori, som vil bli presentert fortløpende gjennom oppgaven.

Videre i oppgaven har jeg presentert de ulike metodene jeg har benyttet meg av for innsamling av empiri; intervju og observasjon. Jeg har også presentert det jeg har funnet gjennom intervju og observasjon, dette kan du lese mer om i resultat-delen. Til sist kommer drøftingen, som kanskje er noe av det viktigste i hele oppgaven. Der diskuterer jeg det jeg har funnet ut i observasjonene og intervjuene, og setter dette opp mot teorien som er presentert. Og avslutningsvis oppsummeres det hele i avslutningen.

2. TEORI

2.1. Nonverbal kommunikasjon

2.1.1. Et definisjonsspørsmål

Hovedfokuset i denne oppgaven er som tidligere nevnt nonverbal kommunikasjon. Men hva er egentlig nonverbal kommunikasjon? Og hva er kommunikasjon totalt sett? Horgen (2006) definerer kommunikasjon slik: Budskap som overføres fra et individ til et annet, er kommunikasjon. I et vidt perspektiv betyr dette at alt et individ gjør, bevisst eller ubevisst, kan kommunisere noe. Hvor vidt det er kommunikasjon avhenger av om det finnes en mottaker som kan fange opp og tolke budskapet.

Kommunikasjon kan deles inn i to hovedkategorier; verbal kommunikasjon og nonverbal kommunikasjon. Jeg oppfatter verbal kommunikasjon som det vi sier gjennom ord og setninger. Nonverbal kommunikasjon, det er alt det andre; hvordan vi uttrykker ordene, mimikk, kroppsspråk, gester, blikk, pauser i det vi sier. Det nonverbale kommer rett og slett til uttrykk i alt som ikke er ord.

2.1.2. Kan den nonverbale kommunikasjonen ses på alene utenfor sammenhengen?

Er det mulig å forstå meningen med de nonverbale kommunikasjonsuttrykkene, hvis vi tar dem ut av sammenhengen de uttrykkes i? Horgen (2006) sier nei. De nonverbale kommunikasjonsuttrykkene, gester, kroppsspråk, mimikk, tonefall og så videre, er helt avhengige av ordene for å gi en mening. På samme måte er sammenhengen det verbale og nonverbale kommer til uttrykk i, veldig avgjørende for meningen i budskapet. De ulike

nonverbale kommunikasjonsuttrykkene kan bety ulike ting avhengig av hvem som uttrykker dem også, dermed er de personavhengige. Måten vi kommuniserer på er også kulturavhengig. I Norge har vi for eksempel en norm om at vi ikke "utenom snakker", eller småsnakker, med hvem som helst, slik som bussjåføren, butikkekspeditøren og bibliotekaren. På ferie i andre land har jeg merket at dette er mer vanlig. Kristoffersen, Simonsen og Sveen (2005) skriver om kulturkonteksten i kommunikasjon. Slike kulturforskjeller oppleves ikke bare på tvers av landegrensene. Også i Norge har vi ulike språkkulturer. Mens det i det norske talespråket er ganske vanlig å "gå rundt grøten" når man skal si noe som kanskje er litt ubehagelig, vil man på norsk tegnspråk si det rett ut. De nonverbale kommunikasjonsuttrykkene må dermed ses i en helhetlig sammenheng for å bli forstått.

Hvert enkelt av de nonverbale uttrykkene kan heller ikke ses som en enhet alene. At en person hever øyenbrynene kan være tegn på oppgitthet, overlegenhet, undring eller til og med også rådvillhet. For å få svar på hva de hevede øyenbrynene betyr, må vi blant annet se på hva øynene uttrykker. I tillegg vil det være hensiktsmessig å se på hva som eventuelt uttrykkes verbalt hos vedkommende. Hva som har skjedd i forkant av dette uttrykket kan det også være lurt å finne ut av; kanskje noen stilte et spørsmål eller gjorde noe uforventet.

2.1.3. Å kommunisere med andre

Helt fra vi blir født kommuniserer vi, noen sier til og med at det starter allerede før fødselen. Hørselsansen er trolig den første sansen som utvikles, og den taktile sansen kommer også tidlig (www.babyverden.no). Vi kjenner til spedbarnet som gråter fordi det er sultent. Etter hvert som vi blir eldre lærer vi oss et mer konkret språk, og kan uttrykke behov og følelser gjennom ord. Dette er noe de aller fleste mennesker kan. Som førskolelærere skal vi forholde oss til og kommunisere med mange ulike mennesker; kollegaer, styrere, foreldre, kommuneansatte og ikke minst barna i barnehagen. Vi må kunne å kommunisere på mange ulike plan og på ulike måter. I løpet av en vanlig uke i barnehagen, kommer det for eksempel mange ulike spørsmål fra barn som lurer på de store spørsmålene i livet. Da er det viktig at vi vet hvordan vi skal svare, for å få dem til å fortsette å undre seg og være nysgjerrige.

I boken "Kommunikasjon i relasjoner" (Eide & Eide, 2007) skriver de om hvor viktig god kommunikasjon er. Eide og Eide skriver om nonverbal kommunikasjon som et responderende språk som forteller noe om begge parter i en dialog, og relasjonen mellom disse partene. De skriver at det er viktig å *innstille seg på den andre og forholde seg henvendt, slik at vi nonverbalt formidler den profesjonelle holdning av interesse ... som ligger til grunn*

for arbeidet (s. 198). Barn skjønner nemlig raskt hvis den voksne ikke er interessert i det som spørres om. Da finner de heller noen andre å spørre, eller i verste fall slutter de å spørre.

2.1.4. Dobbeltkommunikasjon

Eli Glomnes (1991) skriver om skjulte budskap i det vi uttrykker og kommuniserer. Hun nevner begrep som proposisjon og illokusjon. Proposisjon er det som er konstant i utsagnet, det som sies. Det som menes med utsagnet, utsagnets intensjon, kalles illokusjon. Glomnes nevner et eksempel for å forklare forskjellen mellom disse to begrepene; ”Vet du hva klokka er?”. Helt konkret, proposisjonert, spør vi om vedkommende vet hva slags objekt ei klokke er, mens det vi egentlig lurar på, illokusjonen i spørsmålet, er hvor mye klokka er. Et slikt sprik mellom proposisjon og illokusjon kan brukes for å oppnå noe helt spesielt, men det kan også brukes for å definere nærhet eller avstand. Til og med høflighet kan det uttrykkes; ”Du har vel ikke sett brillene mine?”.

Våre nonverbale kommunikasjonsuttrykk vil i de fleste tilfeller virke tillitsbyggende, og gi en følelse av trygghet og motivasjon (Eide & Eide, 2007). Dette gjelder først og fremst når det vi uttrykker nonverbalt er kongruent med det vi uttrykker verbalt. I dette ligger det at det er et samsvar mellom det verbale og det nonverbale, det er ikke noen form for konflikt mellom det vi sier og det vi viser med kroppen. Som et motstykke til dette kan vi også uttrykke oss inkongruent. Da er det uoverenstemmelser mellom det vi uttrykker verbalt og nonverbalt. Dette kan for eksempel skyldes sprik mellom rolleforventninger og følelser; En assistent hjelper noen barn å kle på seg. Det er kaldt ute i dag, så de må ha på seg en del klær. Assistenten har ikke så veldig lyst ut akkurat i dag, men hun vet at hun må gjøre det, fordi hun har sett hvor kjekt barna har det ute. Kanskje prøver hun å si til barna at de må skynde seg å kle på seg og gå ut og leke, samtidig som hun tenker på at hun gruer seg til å gå ut i kulden. Det hun tenker kan komme til uttrykk nonverbalt. Da vil det bli en inkongruens mellom det hun sier og det hun viser med kroppen. I en inkongruent sammenheng, er det stor sannsynlighet for at det nonverbale veier tyngst. Dette kan føre til at mottakeren blir usikker på senderen av budskapet, som igjen kan føre til at mottakeren blir utrygg og kanskje også utvikler mistillit til senderen.

Live Bressendorf Lindseth (2004) skriver om dobbeltkommunikasjon, og dette er en type inkongruent kommunikasjon. Hun sier at barn er opptatt av her og nå-situasjonen. Barn kopierer sine voksne rollemodeller, enten det er foreldrene, ansatte i barnehagen eller andre nære voksne. Årsaken til dette er at barn har et ønske om å tekkes de som er voksne

nærpersoner. Denne typen kopiering foregår hele tiden, under den forutsetning at den voksne er kongruent i sin handling og kommunikasjon. Dersom den voksne dobbeltkommuniserer, opptrer inkongruent, vil kopieringen stoppe opp ganske umiddelbart. Da kan barnet bli usikker, og ikke helt vite hvordan det skal forholde seg når den voksne sier et budskap med munnen men signaliserer noe annet med kroppen.

2.1.5. Nonverbal kommunikasjon med barn

En viktig del av barnehagens oppgaver er å gi bidra til barns språkutvikling. Ved å veksle mellom å sende og motta budskap lærer barn seg å kommunisere, både verbalt og nonverbalt. Personalet i barnehagen må i denne sammenhengen være bevisst sin egen forbildefunksjon, og vise barnet hvordan en *lytter, gir konstruktiv respons og bruker kroppsspråk* (KD, 2006/2011, s. 35). Personalet må også gi rom for verbalt og nonverbalt språk i hverdagsaktivitetene, slik som måltid, påkledning og frilek. Noe annet som er viktig er bevisstheten omkring sine egne nonverbale uttrykk.

Lindseth (2004) skriver at barn er dyktige til å lese kroppsspråk, men i motsetning til voksne som analyserer og veier fram og tilbake om det de oppfatter er det riktige, stoler barn på det sansene deres oppfatter. Barn bruker nemlig sansene sine for å vurdere og bedømme voksnes troverdighet (s. 24). Voksne generelt kan ofte undervurdere barns evne til å lese og tolke voksne kroppsspråksignal og til å forstå hva som skjer under overflaten. Selv om deres kognitive utvikling ikke er kommet så langt, kan barna kjenne igjen ansiktsuttrykkene (s. 16). Lindseth mener vi har en medfødt evne til å oppfatte og tolke kroppsspråksuttrykk, altså nonverbale kommunikasjonsuttrykk. Horgen (2006) støtter denne oppfatningen, og sier at *kvaliteten i bevegelsene våre, uttrykt i hvordan vi håndterer barnet, når fram til barnet* (s. 47).

2.2. Naturens betydning for barn

2.2.1. Utviklings- og aktivitetsmuligheter

Barnehageloven §1, altså barnehagelovens formålsparagraf sier at *barnehagen skal gi barn under opplæringspliktig alder gode utviklings- og aktivitetsmuligheter i nær forståelse og samarbeid med barnas hjem*. I dette ligger også utviklings- og aktivitetsmuligheter i uterommet og i naturen, året rundt uansett vær. Gjennomgående i hele Rammeplanen er begrep som barns utvikling, fysiske miljø, allsidig og variert, utfordring og mestring. I kapittel 3.4; Natur, miljø og teknikk, beskrives det nærmere hvorfor det er så viktig å være ute i naturen; *Naturen gir rom for et mangfold av opplevelser og aktiviteter til alle årstider og i all*

slags vær. Arbeidet med dette fagområdet skal blant annet bidra til naturopplevelser, undring, glede av å ferdes i naturen, og læren om naturen og det som lever der. Bagøien (2003) sier også i sin bok at naturen har betydning for barns utvikling, fordi vi som mennesker har med oss en biologisk arv som vi har tilegnet oss gjennom et liv i naturmiljø i millioner av år.

2.2.2. Opplevelser gir læring

Men hvordan tilrettelegger vi for barns naturopplevelser? Det er vel ikke nok å sitte inne og lese bøker om naturen? Barn kan kanskje få en viss forståelse for at det er noe som heter ekorn og mark av å lese om dem i bøkene. Men for å få en fullverdig og god forståelse av naturen, må vi oppsøke naturen året rundt, og så bruke bøker for å gi en bredere forståelse for naturen. Barn på tur i naturen opplever mange ulike ting. De sanser med hele kroppen, og opp til alle de sju sansene er i bruk i løpet av en tur i skogen eller i fjæra; Det visuelle blir stimulert gjennom de høye trærne i kontrast med de lave småblomstene. Det auditive stimuleres gjennom fuglekvisper, eller bare stillheten som skogen har. Det taktile stimuleres gjennom å ta på de ulike teksturene, å kjenne forskjellen mellom steinens glatte overflate, storgranas ru stamme og sandas løse og myke følelse. Vi kan lukte at det har regnet etter mange tørre dager eller den friske sjølukta blandet med tang, og vi kan smake på de ulike bærene som finnes i skogen, den sure gaukesyren som stikker bak ørene, eller hva med å smake på den salte sjøen? Både det kinestetiske og vestibulære blir stimulert av det ujevne underlaget; småsteiner, bakker, hull, myr, sand. Bagøien skriver også at naturopplevelsene ikke bare stimulerer i det ene øyeblikket de oppleves, men at de *påvirker dypere over tid og får betydning for barns personlighetsutvikling* (s. 79). Med det som bakgrunn kan vi si at det er viktig at barn får gode naturopplevelser så tidlig som mulig.

Braute og Bang (1994) er med på å underbygge viktigheten av barns opplevelser i naturen, blant annet med tanke på miljøvern. De trekker blant annet fram at mennesker som har et forhold til naturen, også vil ta mer vare på naturen. Natursynet baserer seg gjerne på opplevelser mennesket som individ har hatt i naturen, og de fleste av disse opplevelsene har funnet sted i løpet av barndommen. Dette gjenspeiler seg også i Rammeplanen (KD, 2006/2011), som sier at barna gjennom opplevelser i naturen skal få en grunnleggende innsikt om miljøvern.

2.3. Voksnes rolle i barns kontakt med naturen

En viktig forutsetning for at barn skal få gode opplevelser ute i naturen, er voksne rollemodeller. Eller for å si det på en annen måte; for at barn skal få naturopplevelser, er de avhengige av voksne som tar dem med ut i naturen. Rammeplanen (KD, 2006/2011) sier at personalet må gjøre friluftaktiviteter og utelek til en del av hverdagen i barnehagen, for på denne måten å gi barn glede ved å være i naturen. Men hvordan får man som leder personalet til å kjenne en sann glede av å være ute?

2.3.1. Jobbtilfredshet

Kjell Åge Gottvassli (2004) skriver om trivsel i barnehagen og jobbtilfredshet. Og mon tro om det er noen sammenheng mellom gleden av å være ute og jobbtilfredshet? Gottvassli sier at trivsel er evnen en har til å yte, og evnen til å nyte, at arbeidet skjer med liv og lyst. Han sier videre at med aktiv trivsel går arbeidet unna som en lek, og at vi må føle glede på jobben for å kunne yte vårt beste (s. 183). Interesse og personlige egenskaper spiller helt klart en rolle for om man liker å være ute, men med trivsel og jobbtilfredshet kan jo også gleden ved å være ute komme. La oss se nærmere på dette.

Holdningen til arbeidet i barnehagen består av fire ulike komponenter (Gottvassli, 2004); Det følelsesmessige avgjør om vi føler oss vel med å være ute. Det tankemessige og kognitive komponentet viser at vi kan innstille oss på at vi skal bli glad i å være ute. De to siste komponentene, hva jeg har intensjoner om å gjøre og hva jeg faktisk gjør, kan gjenspeile tanken om at når jeg kommer ut skal jeg være i aktiv lek med barna, mens det som faktisk skjer at jeg står og ser på at de leker.

Hvorfor er det egentlig så viktig med jobbtilfredshet for å gjøre en god jobb, også utendørs? Vi har alle noen grunnleggende forventninger til den jobben vi har. Dersom våre forventninger og verdier spriker veldig i forhold til det jobben faktisk kan tilby, kan vi oppleve utilfredshet. Dårlig samsvar mellom forventninger og det som blir infridd, kan føre til frustrasjon, defensive holdninger og lav verdsetting av arbeidet. Men dersom vi på den andre side opplever et samsvar mellom våre verdier og forventninger i arbeidsmiljøet, vil det kunne øke motivasjonen for å gjøre et godt arbeid. Gottvassli sier at det er hver enkelts persepsjon av og innstilling til arbeidsforholdene som er avgjørende for trivselen i arbeidet.

2.3.2. De voksne som rollemodeller

Braute og Bang (1994) diskuterer voksenrollen i uteaktiviteter. De lurte blant annet på om det som teller mest, er de voksnes holdninger overfor det å være ute. Det viser seg i deres undersøkelser, at det blir lettere å få til gode uteaktiviteter når alle de voksne er motiverte. Dette blir også bekreftet av Lysklett (2006), som sier at når de voksne er engasjerte, blir også barna det. Han skriver videre om at barn må få oppleve mer frihet til å utforske og finne utfordringer når de er ute, for å kunne utvikle større selvstendighet og selvhjulpenhet, og at dette er noe personalet i alle typer barnehager bør fokusere på.

2.3.3. De voksne i uteleken

Etter frokost kler barn og voksne på seg godt med yttertøy og går ut. Skolestarterne løper bort til klatrestativet og faller raskt inn i en god lek. Fireåringene løper bort til storhuska. Treåringene får hjelp av en voksen til å finne fram sykler, og så er de i full fart i gang med å sykle fram og tilbake. Igjen står den voksne uten noe mer å gjøre. Alle barna er kommet godt i gang med en lek. Hva skal den voksne gjøre nå? Er det greit å stå på platten og prate med en annen ansatt mens man har oversikten over hvor barna er? Eller skal de voksne være mer aktive?

Storli (Sandseter, Hagen, Moser, 2010) skriver at det ikke burde være noen forskjell på en pedagog inne og ute. Utetiden skal ikke være et avbrekk fra det pedagogiske arbeidet. Tanken om at barn lærer best gjennom å gjøre og oppdage, den gjelder like mye ute som inne. Nettopp derfor er det viktig at utetiden ikke bare er preget av frilek, men også av en del voksenstyrt aktivitet. Storli sier avslutningsvis at *dersom personalet er fysisk til stede og psykisk tilgjengelige, virker det positivt på lekelysten til barna* (s. 340).

2.4. Oppsummering av teori

Som jeg tidligere har nevnt er den nonverbale kommunikasjonen en viktig del av barns språkutvikling, både når det selv uttrykker seg, eller når det oppfatter og tolker andres nonverbale kommunikasjonsuttrykk. Naturen spiller også en viktig rolle for barns kognitive og fysiske utvikling, som jeg presenterte i kapitlet om "Naturens betydning for barn". Men for at barn skal finne glede av å være ute i naturen må de ha voksne rollemodeller som er glade å være ute i naturen. Dette kommer til uttrykk gjennom de voksnes nonverbale kommunikasjonsuttrykk. De kan være så overbevisende de bare orker i sine verbale uttrykk, men hvis de ikke selv mener og synes det er kjekt å være i naturen, vil dette kunne komme til

uttrykk gjennom både kroppspråk og mimikk. Dette vil igjen kunne oppfattes av barna, og være med på å påvirke barnets oppfatning av å være ute i naturen.

3. METODE

3.1 Hva er metode?

I all slags forskning og undersøkelser må vi benytte oss av en eller flere metoder. Ann Kristin Larsen (2007) har skrevet en veiledning i samfunnsvitenskapelig forskningsmetode. Hun definerer enkelt metode som et redskap eller verktøy. Metoden vi velger kan brukes som framgangsmåte for å finne svar på det vi ønsker å undersøke, og metodene kategoriseres ut fra hvordan vi innhenter og tolker informasjonen. Pedagogikk, og førskolelærerutdanningen, er fagdisiplin med fokus på mennesker og samfunn, også kalt samfunnsvitenskap. Forskning innenfor dette fagdisiplinet kalles dermed samfunnsvitenskapelig forskning, og metodene som benyttes er samfunnsvitenskapelige metoder. Begrep som struktur, relasjoner og organisering er viktige i pedagogisk forskningsmetodikk.

De ulike metodene kan kategoriseres under to paraplybegrep; kvantitative metoder og kvalitative metoder. Dersom dataene som samles inn er målbare og kan tallfestes, kalles de kvantitative. Eksempel på en kvantitativ metode er spørreundersøkelse med faste svar. Da har gjerne en representativ del av en utvalgt gruppe, for eksempel førskolelærere i Trondheim, svart på spørreundersøkelsen. Da kan man anta en norm for førskolelærere i Trondheim. På den andre siden har vi kvalitativ metode. Disse metodene gir data som ikke er målbare og tallfestbare, men sier mer om undersøkelsespersonene som individ. Eksempel på kvalitative metoder er observasjon og intervju. For et intervju finner man kanskje tre-fire intervjuobjekter, som svarer med sin personlige mening på spørsmålene. Ofte kan man også legge til ekstra spørsmål underveis i intervjuet. Med kvalitativ metode får man mer inngående svar enn med kvantitativ metode, men det er vanskeligere å anta en norm.

3.2. Metodevalg

Jeg fant tema og problemstilling til oppgaven min. Da var tiden kommet for å velge hvilke metoder jeg ønsket å benytte for å få svar på det jeg ville finne ut. Jeg landet ganske tidlig på observasjon. Siden de non-verbale kommunikasjonsuttrykkene er visuelle, må jeg nesten observere for å finne ut om personalet bruker det aktivt, eller om de ikke er bevisst

dem i det hele tatt. Men siden observasjon er en ganske subjektiv metode som kan ha en del feilkilder, måtte jeg også finne en mer objektiv metode, som enten kan forsterke eller avvise det jeg har sett i observasjonene. Dermed ble intervju den andre metoden jeg benyttet meg av. Da kunne jeg finne ut om det personalet mener og tenker er i samsvar med deres handlinger. Etter hvert som jeg gjennomførte observasjonene og intervjuene viste det seg faktisk at intervjuene skulle bli det viktigste datamaterialet, mens observasjonene er et supplement til dette. Altså ikke motsatt slik, jeg hadde forestilt meg i forkant.

3.3. Observasjon

Observasjon betyr undersøkelse eller iakttagelse, og stammer fra latin. *Å observere er å iaktta, legge merke til, undersøke eller holde utkikk med noe* (Løkken & Søbstad, 1995, s. 35). Vi registrerer det som skjer ved hjelp av de ulike sansene våre, og tolker i ettertid det vi har observert. Når vi velger å gjøre en observasjon, har vi gjerne noe konkret vi ønsker å observere. I observasjonssituasjonen er det derfor viktig å fokusere kun på dette, og prøve å luke ut det som ellers skjer rundt, men vi klarer aldri å fokusere fullstendig på kun én ting. Våre observasjoner vil derfor kunne bære preg av også det som skjer rundt. Dette er ikke nødvendigvis bare negativt, da disse tilleggsobservasjonene kan gi verdigfull informasjon om for eksempel omgivelsene og settingen observasjonen er gjort i.

Observasjon kan være veldig mye forskjellig, og gjøres på mange ulike måter. En observasjon kan gjøres både strukturert og ustrukturert. En ustrukturert observasjon skjer sporadisk og uten de store planene. I forbindelse med min oppgave passet det bedre med en strukturert observasjon. Jeg skreiv ned noen momenter jeg ønsket å fokusere på, og kunne konsentrere meg om dette i observasjonen. Når man observerer kan man velge å enten være tilskuer, flue på veggen, og bare se på det som foregår, eller være deltaker og observere parallellt med at man er likeverdig med i det som foregår. Graden av deltakelse kan variere. I mitt tilfelle satt jeg på gulvet eller på en benk og observerte, men hvis noen barn spurte om hjelp til å ha på votter, så hjalp jeg dem med det. Jeg var dermed mest passiv men også delvis deltakende.

De to siste momentene ved observasjon jeg ønsker å trekke frem er varighet og type observasjon, da disse står i sammenheng med hverandre. Jeg valgte å gjøre løpende observasjon for å samle empiri til denne oppgaven. Jeg satt som nevnt på gulvet eller en stol under observasjonene, jeg hadde notert ned nøkkelord til hva jeg ønsker å observere, og noterte det jeg så i tilknytning til disse nøkkelordene. Dette er en observasjonsmetode som

krever at du er ganske skjerpet for å få med mest mulig, og kan derfor ikke gjøres over for lang tid av gangen. Mine observasjoner varte fra tre til ti minutt hver gang, og jeg merket at på slutten av de lengste observasjonene var ikke konsentrasjonen helt på topp.

3.4. Intervju

Når man velger intervju som metode, ønsker man gjerne å få en inngående forståelse av fenomener som er knyttet til personer og situasjoner i deres sosiale virkelighet (Dalen, 2011, s. 15). Der observasjonen tar for seg de ytre handlingene, og det er observatøren sine oppfatninger av situasjonen som gjelder, vil intervjuet gå på individets tanker og meninger. Gjennom intervju av barnehageansatte, førskolelærer og assistenter, ønsker jeg å få en dypere forståelse av deres arbeidshverdag, eller livsverden som Dalen kaller det; Individets opplevelse av hverdagen, og hvordan det forholder seg til denne.

I mitt tilfelle ønsket jeg å finne ut hvor bevisste personalet i barnehagen er på sine non-verbale kommunikasjonsuttrykk, og om de har et reflektert forhold til dette. I et kvantitativt perspektiv kan jeg vise til at nonverbal kommunikasjon er viktig for barns språk- og kommunikasjonsutvikling. Dette står det om blant annet i Rammeplanen (s. 34). Mens i et kvalitativt perspektiv må jeg spørre den enkelte av personalet, for å finne ut hva slags forhold de har til sine egne non-verbale kommunikasjonsuttrykk.

Det finnes mange måter å gjennomføre et intervju på, med hensyn til struktur, antall intervjuobjekt og hvordan intervjueren får med seg svarene. Det er mange faktorer som spiller inn når man skal velge intervjuform, og jeg vil trekke frem hvordan jeg selv valgte å gjøre det. For å være sikker på at jeg fikk best mulig svar på det jeg lurte på, ville jeg ha et veldig strukturert intervju. I dette ligger det at jeg laget en intervjuguide med faste spørsmål, som hver av intervjuobjektene skulle svare på. Intervjuobjektene fikk noen av spørsmålene på forhånd, mens noen fikk de ikke vite før de skulle svare på dem. Jeg ba om at de ikke diskuterte spørsmålene med noen i forkant av intervjuet. Jeg valgte å intervju kun én person av gangen. Dette, og at de ikke skulle diskutere svarene på forhånd, var bevisste valg fra min side, fordi jeg ønsket å vite hver enkelts oppfatning, og ikke personalgruppens mening og oppfatning. For å kunne ha best mulig kontakt med intervjuobjektet underveis i intervjuet, tok jeg lydopptak i stedet for å skrive ned svarene. På denne måte sikret jeg også at jeg ikke mistet viktig informasjon underveis i intervjuet.

4. RESULTAT

Barn og ansatte i en barnehage vil etter hvert begynne å kjenne hverandre godt. De ansatte vet hvordan de skal forholde seg til hvert enkelt barn, og barna ser også ut til å skille mellom hvordan de forholder seg til ulike voksne. Sistnevnte påstand er basert på uformelle observasjoner gjort under mine tre praksisperioder i løpet av studiet. Jo bedre vi kjenner en person, jo lettere er det å avlese og tolke denne personens nonverbale kommunikasjonsuttrykk. Og etter hvert som vi blir bedre kjent med en person, vil vi også utvikle helt egne måter å kommunisere med hverandre på. Og nettopp på bakgrunn av dette, ønsket jeg å gjennomføre observasjonene i en barnehage hvor jeg kjenner både personalet og barna godt. Jeg valgte derfor den barnehagen hvor jeg hadde praksis i første klasse, og i ettertid har vært tilkallingsvikar jevnt gjennom hele året. Intervjuene ble gjennomført i samme barnehage, da jeg ønsket å se om det var samsvar mellom personalets uttrykte tanker, og deres praktiske handlinger i en travel barnehagehverdag.

4.1. Observasjoner

I samtale med veilederne ble konklusjonen å gjøre observasjoner under påkledning. Ute er barn og voksne overalt, og det er vanskelig å få til gode observasjoner. Under påkledning er voksne og barn i et tett samspill, og dette kan også være en hektisk situasjon som krever litt ekstra fra alle parter. Jeg har gjennomført to formelle observasjoner, og noen uformelle observasjoner. De uformelle observasjonene velger jeg å presentere direkte i drøftingsdelen. Planen var å gjennomføre flere observasjoner, men jeg følte ikke jeg fikk det jeg ønsket ut av observasjonene og valgte derfor å bruke bedre tid på intervjuene. Jeg utarbeidet noen momenter jeg skulle se etter under observasjonene. Jeg ønsket å se hva jeg oppfatter at den voksne uttrykker verbalt og nonverbalt under påkledningssituasjonen. Jeg lurte også på om barna var mest opptatt av de verbale eller nonverbale kommunikasjonsuttrykkene hos den voksne. Jeg gjennomførte observasjonene på småbarnsavdelingene. Årsaken til dette valget er at de yngste barna har et mindre utviklet talespråk enn de eldste, og kommuniserer dermed mer nonverbalt.

I barnehagen jeg gjorde observasjonene er ett- og to-åringene delt på hver sin avdeling. Jeg observerte de dermed hver for seg. Ettåringene får hjelp av de voksne til å kle på seg, og tar imot denne hjelpen med stor glede. Jeg ser en generell glede hos barna, det ser ut som de gleder seg til å gå ut. To av jentene prøver å gå ut før alle er klare, men de får ikke til å åpne døra. De henger på døra, og etter min oppfatning ser de bort på den voksne med et

blikk som sier "Kan vi ikke gå ut snart da?". Når den voksne åpner døra for dem, løper de ut så raskt de kan.

Toåringene har et litt annerledes handlingsmønster enn ettåringene. Mens nesten alle ettåringene var skikkelig ivrige på å komme seg ut, er spriket litt større hos toåringene. Noen blir med glede med i gangen umiddelbart, mens de fleste bare fortsetter å leke, og noen løper til og med og gjemmer seg fordi de ikke vil ut. De voksne hjelper først de som er ivrige på å komme seg ut. Etter hvert får de også med seg resten ut. Denne dagen er det litt sol ut og heller ikke spesielt kaldt, så det er ikke spesielt store utfordringer knyttet til været. Både hos ettåringene og toåringene ser de voksne ut til å glede seg til å gå ut, og dette smitter nok over på barna.

4.2. Intervju

Da jeg skulle finne ut hvor mange og hvem jeg ønsket å intervju, måtte jeg ta noen valg. For å få et representativt utvalg valgte jeg å intervju fire personer, totalt fordelt på tre avdelinger i én barnehage. Jeg valgte å intervju to pedagogiske ledere, begge med flere års arbeidserfaring etter endt utdanning. I tillegg intervjuet jeg to assistenter. Den ene er en barne- og ungdomsarbeider som har jobbet mange år i barnehage, den andre en hjelpepleier med mange års erfaring fra helsesektoren og spesielt med mennesker med psykisk utviklingshemming, som er inne i sitt første år som ansatt i barnehage.

Jeg vil nå ta for meg de ulike spørsmålene, og oppsummere svarene jeg fikk. Jeg kommer bare til å trekke frem de svarene som er relevante for oppgaven, da noen av svarene jeg går mer over på andre tema. Jeg har ikke på forhånd sagt hvordan jeg selv forholder meg til dette med nonverbal kommunikasjon, annet enn at jeg synes det er et spennende tema. Dette fordi jeg ikke ønsket å påvirke deres svar.

Hvilke typer kommunikasjonsuttrykk har du, som barna oppfatter?

Det ser ut til at de alle fire har en forståelse av at kommunikasjonsuttrykk er mer enn det vi sier med ord, selv om de også trekker fram dette. Andre typer kommunikasjonsuttrykk de trekker fram er kroppspråket, mimikk, kremting, øyekontakt og pek. De nevner også konkrete eksempler som tommelen opp når noe er bra, "high five" for at de klarer å gjøre noe nytt. Det å trekke barnet ut av situasjonen, og sette det på fanget uten å si noe, blir også trukket fram som en type kommunikasjonsuttrykk.

Hvilke ubevisste kommunikasjonsuttrykk har du?

En av intervjuobjektene er ganske rask med å svare at vi bør være bevisste uttrykkene våre, fordi barna leser oss. En annen trekker frem det at hun kremter når hun ønsker å oppnå kontakt, for eksempel hvis et barn er på vei til å ta en leke fra et annet barn. Hun kommenterer dette selv som en uvane, at de ubevisste kommunikasjonsuttrykkene er uvaner vi har. En av førskolelærerne trekker fram at hennes mimikk er ubevisst, spesielt når hun skal forholde seg til barna i grensesettingssituasjoner. Hun mener også at hun ubevisst viser med ansiktsuttrykket forskjellen mellom lek og alvor, for eksempel at hun endrer mimikk når hun må gå ut av en leksituasjon for å gjøre andre oppgaver

På hvilken måte tror du dine ubevisste kommunikasjonsuttrykk påvirker barna?

Her ønsker jeg å finne ut om de har et reflektert forhold til sine kommunikasjonsuttrykk, og i større eller mindre grad har de det. En av assistentene mener at vi har sterk påvirkning på barna, selv om vi ikke er fullstendig klar over det hele tiden. Hun mener at vi må bli bevisst våre holdninger og meninger, for å uttrykke det samme verbalt som med kroppen. Den andre assistenten trekker fram det at barn kopierer voksnes væremåte. Han nevner to eksempler, med litt forskjellige perspektiv. Når to voksne kollegaer prater med hverandre, vil de også uttrykke seg nonverbalt. Barna som er rundt de voksne, vil kunne oppfatte de nonverbale kommunikasjonsuttrykkene, og bli påvirket av dem på en eller annen måte. Det andre eksempelet er om voksne som i uterommet står med hendene i lomma, i forhold til en voksen som er med i leken. Han sier ikke noe om på hvilken måte dette påvirker, men han trekker det fram som uttrykk som er sterkere enn språk.

Hvordan har dere som voksne/ansatte jobbet noe med å øke bevisstheten omkring deres kommunikasjon og kommunikasjonsuttrykk på avdelingen?

Her er svarene faktisk ganske samstemt. De trekker alle fram at de ikke har jobbet med det som et spesifikt tema, men at de ofte snakker om hvordan de forholder seg til hverandre og til barna. Det blir også trukket fram at det er viktig at barna får lære seg at de har ulike måter å være på og dermed også å kommunisere på.

En tenkt situasjon: Det er 18. desember, flere av barna har tatt ferie allerede. Klokka er fire og det er blitt ganske mørkt. Ute er det minus 4 grader, det snør og blåser ganske kraftig. Barna er godt kledd for været. Likevel ser de ut til å være litt misfornøyde med å "måtte" være ute nå. Hvordan vil du håndtere denne situasjonen?

Alle intervjuobjektene mener at de må finne på noe for å aktivisere barna, slik at de ikke blir stående i ro og vente helt til de blir hentet. Aktiviteter som foreslås er blant annet aking, skattejakt, herjelek og lete etter nissen. Likt med alle er at de foreslår fysiske aktiviteter som gjør at de ikke blir sittende eller stående i ro. Flere mener det er viktig å prøve å snu det negative til noe positivt, og vise barna at det er kjekt og morsomt å være ute. En av førskolelærerne trekker frem at det er viktig at de viser tydelig at de liker å være ute, både verbalt og nonverbalt.

Hva om det i samme situasjon er du som har lyst å gå inn, mens barna er kommet inn i en veldig god lek ute og ser ikke ut til å ville gå inn. Hvordan vil du håndtere denne situasjonen?

Flere av intervjuobjektene trekker fram dette med å være profesjonell i sin yrkesutøvelse, at de er her for barna, og det skal skje på barnas premisser. Barna må lære seg å være ute i all slags vær, og da er det viktig at de voksne innstiller seg på at de skal være positiv til å være ute. Dette er noe alle trekker frem, og hvis det er kaldt må den voksne ha på seg mer klær eller avtale med en annen voksen om å gå inn en liten tur for å bli varm. Et av intervjuobjektene sier at *vi jobber faktisk i barnehage.*

En av dine kollegaer står på trappa og ser på at barna leker. Hun står med hendene i kryss, og ser ut som hun har mest lyst til å være inne og gjøre en aktivitet med barna. Hvordan tror du denne nonverbale uttrykksformen kan påvirke barna rundt henne? Hvordan kan du bidra for å bedre situasjonen for din kollega?

På spørsmålet om hvordan dette kan påvirke barna, mener de at det kan ødelegge for en potensielt god lek, barna kan bli passive og lure på om den voksne mener de er ferdige å leke. De ville tatt kontakt med kollegaen sin og prøvd å finne grunnen til at vedkommende bare står der. De ville kommet med forslag om å få med noen barn på en fysisk aktivitet, og det er jo også mulig å ta med inn noen barn som kanskje er kalde. En av assistentene foreslår at en mulig løsning for å unngå samme situasjon ved en senere anledning, er å snakke sammen før man går ut. Da kan man avdekke om noen av de ansatte heller vil finne på noe inne, og det er ingenting i veien for å bare ta med halve barnegruppa ut, sier han. En av førskolelærerne mener at det må være mulig å ha det som tema på et avdelingsmøte, dersom det ofte skjer at de ansatte er veldig passive når de er ute.

5. DRØFTING

Denne oppgaven dreier seg som nevnt om hvordan den voksnes nonverbale kommunikasjonsuttrykk påvirker barns forhold til å være ute i all slags vær. Jeg har presentert teori knyttet til hvorfor det er så viktig for barn å være ute i ulike værtyper, og i kontakt med naturen hele året. Jeg har også skrevet hvorfor noen voksne trives bedre ute enn andre. Og ikke minst har jeg presentert ulike teorier knyttet til både voksnes og barns nonverbale kommunikasjon, både som sender og mottaker av nonverbale kommunikasjonsuttrykk. I denne delen av oppgaven vil jeg drøfte det jeg har presentert i teoridelen, og se dette i sammenheng med det som er kommet frem gjennom observasjon og intervju.

5.1. Nonverbal kommunikasjon

I intervjuene jeg gjennomførte prøvde jeg å finne ut hva intervjuobjektene anser som kommunikasjon og nonverbal kommunikasjon. De svarene jeg fikk står ganske bra i samsvar med det jeg har presentert i teoridelen. Kommunikasjonsuttrykkene intervjuobjektene nevner er blant annet tale, kroppsspråk, mimikk, øyekontakt og pek. Og det er i grunn dette jeg har kommet fram til gjennom teorien også, i tillegg kommer gester og hvordan vi sier ordene. Men mange av disse momentene glir over i hverandre, og det kan av og til være vanskelig å skille dem fra hverandre.

5.2. Voksnes bevissthet

Et av intervjuobjektene mener at vi bør bli bevisst våre ubevisste kommunikasjonsuttrykk. Hun har et godt poeng. De er ikke alle kommunikasjonsuttrykkene vi kan styre, men vi kan bli bevisst ganske mange av dem. Jeg kan bruke meg selv som eksempel for å gjøre dette mer tydelig. De siste årene har jeg rettet et større fokus mot hvordan jeg kommuniserer, spesielt nonverbalt. Ved å ha dette fokuset for en periode har jeg funnet ut at jeg bruker blikket og øynene veldig mye når jeg kommuniserer. Før skjedde det nesten bare automatisk, men nå kan jeg også bruke det bevisst for å forsterke budskapet. Jeg mener at alle mennesker på en eller annen måte har en del av sitt uttrykksmønster som er sterkere enn andre, enten de vil det eller ei. Dersom de lærer seg å bli bevisst dette, kan de etter hvert bruke det for å forsterke budskapet. Hos meg er det blikket, en del politikere bruker stemmetrykk, hos andre igjen kan det være kroppsspråket, gester med hendene eller strategisk plasserte pauser i ordene.

5.3. Voksnes påvirkning

Jeg ønsket å finne ut hvilken forståelse intervjuobjektene har av hvordan deres kommunikasjonsuttrykk påvirker barna de omgås og kommuniserer med. Har de et reflektert forhold til dette eller tenker de ikke over det i hverdagen? Rammeplanen (KD, 2006/2011) skriver at personalet skal vise barnet hvordan en bruker kroppsspråk spesielt, og nonverbalt språk generelt. Et av intervjuobjektene trekker frem at barn kopierer voksne, og dette er jo helt i tråd med det Lindseth (2004) skriver i sin bok. Ingen av intervjuobjektene kommer med noe konkret svar på hvordan kommunikasjonsuttrykkene deres kan påvirke barna. Jeg har likevel sett noen gode eksempler på dette under mine observasjoner.

Jeg gjorde en observasjon jeg ikke har presentert i observasjonskapittelet. På toårsavdelingen hjelper førskolelæreren en gutt å kle på seg. Førskolelæreren ser oppi kjeledressen til gutten for å se om han er oppi der. Han sier ingenting. Gutten ser selv oppi kjeledressen sin, og tar den på seg straks etter. Denne måten å bruke nonverbal kommunikasjon for å gjøre påkledningen til en lek er nok en ganske bevisst handling hos førskolelæreren. Gutten tar på seg kjeledressen raskere enn han sannsynligvis ville gjort dersom førskolelæreren hadde sagt flere ganger verbalt at han måtte ha den på seg.

Ettåringene som er ferdig påkledt og må vente på at noen voksne skal bli klare til å gå ut, er et godt eksempel på hvordan vi også kan dobbeltkommunisere uten at vi mener det. Vi sier til barna at vi skal gå ut og hjelper dem med å få på klær. Men innen alle er klare til å gå ut har barna mistet interessen, og finner heller på noe annet. Det kan nesten virke som noen voksne vil hjelpe så mange barn som mulig, for å vente lengst mulig med å gå ut. Dette kan drepe noe av gleden med å være ute. Voksne som er raske med å ta med seg de første barna ut viser at de som voksne også gleder seg til å gå ut, og dette kan igjen smitte over på barna.

5.4. Passive voksne blir aktive voksne

Alle de jeg intervjuet var enige om at det er viktig å aktivisere barna dersom de mistrives i uterommet og uteleken. Det nevnes mange eksempler på fysiske aktiviteter de kan gjøre sammen med barna. Men det jeg da synes er litt oppsiktsvekkende er hvor mange voksne som ofte står to eller tre sammen og prater mens de holder oversikten over hvor barna er. Dette har jeg observert under de tre praksisperiodene jeg har hatt i løpet av studietiden. Hva skyldes det egentlig, at intervjuobjektene svarer en ting i intervjuet mens de gjør noe helt annet i praksis? Dette står for meg fremdeles som en uløst gåte.

Både barn og voksne har behov for en pause innimellom. Jeg mener ikke at ansatte i barnehagen skal være i full aktivitet hele dagen, men dersom hele utetiden går med til å stå med hendene i lomma og prate med kollegaen, kan dette gi feil inntrykk til barna. En gang var jeg vikar i en barnehage. Dette var på vinteren, og det var mye snø. Barna fant fram rumpeakebrett og løp bort til akebakken. Jeg fant også frem et rumpeakebrett og begynte å ake sammen med barna. Først så barna litt rart på meg, fordi jeg var en voksen som lekte sammen med dem, men det tok ikke lang tid før de syntes det var kjekt at jeg var med. De faste ansatte i denne barnehagen så ut som de tenkte at det var noe galt med meg, siden jeg lekte sammen med barna.

Jeg føler at dette eksempelet over understreker viktigheten av både det jeg har presentert i teoridelen, og det intervjuobjektene svarte på noen av spørsmålene. Jeg snakker om kommunikasjon og åpenhet. En av førskolelærerne nevner at det kan være en mulighet å ha voksnes aktivitet i uterommet som tema på et avdelingsmøte. Da kan alle ansatte få ytre sin mening og det gir rom for refleksjon. Kanskje er det noen ansatte som ikke har tenkt over hvordan de påvirker barna når de står i ro.

Praksisbarnehagen i siste studieår var en friluftsbarnehage. I denne barnehagen var de voksne aktive sammen med barna, for eksempel med å gå på ski og skøyter, eller de akte sammen med dem. Snøforming var de også med på. Dette er en barnehage hvor alle er ute store deler av dagen. De har jobbet mye med det på personalmøtene, hvordan de skal opptre i uterommet. Det er helt avgjørende for trivselen at man er i aktivitet. Står man i ro blir man kald, og det kan fort bli kjedelig å være på jobb. Når man er i aktivitet går man det sannsynligvis ganske kjekt, og da går også tiden mye fortere. For det er jo sånn, at når vi gjør noe vi trives med, så går tiden fort. De beste dagene jeg har hatt i barnehagen, er de som har gått superfort forbi. Det er ikke de beste dagene fordi jeg ønsker at tiden skal gå så fort, men jeg har vært i aktivitet med et eller annet kjekt hele dagen, og da går tiden fort.

5.5. Jobbtilfredshet

I teoridelen av oppgaven funderer jeg over sammenhengen mellom gleden av å være ute og jobbtilfredshet. Gottvassli (2004) skriver som tidligere nevnt om at samsvaret mellom våre forventninger og verdier, og det jobben faktisk kan tilby er avgjørende for jobbtilfredsheten. I tillegg er de fire komponentene; følelsesmessig, tankemessig og kognitivt, intensjonene våre og de faktiske handlingene vi foretar oss, veldig viktige. En person som ikke liker å være ute må jobbe en god del med det kognitive og de faktiske handlingene for å

med tiden trives i uterommet. Denne personen må jobbe med seg selv, prøve å finne ut hva som er positivt med å være ute, og vil med tiden kunne få et følelsesmessig positivt forhold til å være ute. En annen person kan være glad i å være ute, og tenker at han skal være aktiv når han kommer ut, men ender opp med å bli stående passivt å se på. Denne personen har de følelsesmessige og kognitive komponentene på plass. Det denne personen må jobbe med er å få intensjonene og det han faktisk gjør til å være i samsvar med hverandre.

Med trivsel i arbeidshverdagen kommer jobbtilfredshet. Gottvassli (2004) sier at trivsel er evnen til å yte og nyte. Så da må vi som voksne i barnehagen kanskje bli flinkere til å yte vårt beste også i uterommet, og på samme tid nyte det vi gjør. På denne måten vil vi kunne få en økt trivsel i det vi gjør, og dermed også økt jobbtilfredshet. Litt enklere sagt må hver enkelt ta tak i sin egen rolle i uterommet, og gjøre det som trengs for at en selv skal trives med det.

5.6. Å lykkes med aktive voksne

I den barnehagen jeg har gjennomført intervju og observasjoner, er det stor grad av jobbtilfredshet generelt i personalgruppen. Dette kan jeg si ved å sammenlikne arbeidsmiljøet i denne barnehagen med enkelte andre barnehager jeg har vært innom, både som vikar og student. Flere av de ansatte er flinke å være aktive i uterommet. Noen dytter i fart på stordissa, noen sitter i sandkassa og bygger sandslott, noen er skikkelig aktive i akebakken, noen leker sisten og noen er til og med aktiv i rollelek med barna. Dette gjelder riktignok ikke alle, men faktisk ganske mange av de ansatte i denne barnehagen.

Men hva har de klart som andre barnehager ikke klarer? Dette blir litt spekulasjoner fra min side, da dette ikke er noe jeg har undersøkt. I denne barnehagen er det et veldig stabilt personale, de fleste har jobbet der i mange år. Hvis de har behov for vikarer, bruker de sine faste vikarer som har fått god opplæring. Dette fører til et relativt stabilt miljø for både voksne og barn, som igjen kan øke tilfredsheten. Denne stabiliteten fører også med seg flere fordeler. Personalgruppen kjenner hverandre godt, og vet hvordan de skal forholde seg til hverandre. De er meget åpne, og har lav terskel for å ta opp tema som opptar dem. Dette er en barnehage med flere avdelinger, hvorav en er friluftsavdeling med base utendørs. Det er nok ikke til å unngå at personalet på denne avdelingen kan ha en stor innvirkning på det øvrige personalet i barnehagen også. Det er med andre ord mange faktorer som spiller inn for å lykkes med aktive voksne.

5.7. Viktigheten av aktive voksne

Men hvorfor er det da så viktig med aktive voksne? Det er faktisk det hele denne oppgaven egentlig handler om. Å trives med å være i aktivitet utendørs er en form for nonverbal kommunikasjon. Voksne som trives med å være aktive ute vil vise med hele kroppen at de har det bra, og at dette er gøy. Når vi har det bra, kan dette komme til uttrykk gjennom et lystigere kroppsspråk, hevede øyenbryn, glimt i øyet og andre nonverbale kommunikasjonsuttrykk som viser at vi er tilfredse. Barna vil kunne oppfatte dette, og sannsynligvis bli påvirket av det.

Noe jeg ikke har nevnt mye tidligere i oppgaven er været. Men dette spiller selvfølgelig en viktig rolle. Midt på sommeren når det er varmt, sol og været gir oss en deilig følelse av frihet, da går leken som, ja, som en lek rett og slett. Da er kanskje de voksnes viktigste oppgaver utendørs å passe på at alle barna har på nok solkrem og får i seg nok drikke.

Det er når været ikke er så varmt og det er strålende sol at utfordringene kommer. Jeg har en oppfatning av at november er den mest utfordrende måneden i året. Frosten er kommet, det er mørkere og kaldere i været, det kan hende det regner og blåser, og alle går egentlig og venter på snøen. Hvis vi i tillegg legger til passive voksne i denne situasjonen, kan det fort bli utrivelig og kjedelig å være ute, i alle fall for noen barn. Her er det kjempeviktig med aktive voksne som tar initiativ til å finne på noe, slik at alle trives med å være ute.

5.8. Konklusjonen

Problemstillingen jeg har jobbet ut fra er som tidligere nevnt: *Hvordan påvirker den voksnes nonverbale kommunikasjonsuttrykk barns forhold til å være ute i all slags vær?* Har jeg kommet fram til noen endelig konklusjon? Ikke egentlig. Jeg har funnet ut at den voksnes nonverbale kommunikasjonsuttrykk faktisk påvirker barn. Dette kan jeg si på grunnlag av den teorien jeg har presentert, intervjuobjektene personlige erfaringer samt observasjonene jeg gjennomførte.

Men på hvilken måte påvirker den? Intervjuobjektene mener barna kan bli mer passive dersom de voksne er passive. I en av de formelle observasjonene så jeg noen ivrige barn miste litt av iveren fordi de måtte vente på trege, passive voksne. De uformelle observasjonene jeg har gjort viser at barna er aktive sammen med aktive voksne. Kanskje ville de vært aktive uansett, men jeg er ikke i tvil om at aktive voksne påvirker barna positivt.

Voksne som trives med jobben i barnehagen og har et følelsesmessig godt forhold til å være ute, vil kunne ha en økt jobbtilfredshet. Dette kan komme til uttrykk gjennom den ansattes nonverbale kommunikasjonsuttrykk, for eksempel en glede ved å være utedørs en vindfylt dag hvor de kan lage drage sammen med barna. Dette vil igjen kunne påvirke barna til å finne en glede i å være ute.

6. AVLSUTNING

Jeg har nå presentert de ulike momentene ved kommunikasjon og nonverbal kommunikasjon jeg ønsket å fremheve i teoridelen. Jeg har også presentert en del teori knyttet til barns kontakt med naturen, og voksnes rolle i barns kontakt med naturen.

I metodedelen presenterte jeg noe generell metodeteori, samt spesiell teori knyttet til intervju og observasjon. Jeg valgte å trekke spesielt fram måten jeg gjennomførte intervjuene på, da det var dette som var relevant for denne oppgaven. I resultatdelen av oppgaven har jeg lagt fram det jeg fant gjennom observasjoner og intervju. Som du kan se ligger hovedtyngden på intervjuene, da det var her jeg hadde flest funn knyttet til oppgaven.

I drøftingsdelen har jeg sett på de teoriene jeg har presentert, og sett om det er noe samsvar mellom disse og det jeg har funnet ut gjennom observasjoner og intervju. Jeg valgte også å presentere de uformelle observasjonene og erfaringer jeg har gjort meg i denne delen, da jeg ønsket å la resultatdelen kun inneholde de formelle observasjonene og intervjuene. Dette for å gjøre oppgaven mer ryddig og oversiktlig for deg som leser.

Jeg valgte som nevnt i innledningen å skrive en oppgave knyttet til nonverbal kommunikasjon, da dette er et av de temaene som opptar meg mest. Jeg har alltid hatt en stor interesse for kommunikasjon og hvordan samspillet mellom mennesker fungerer. Om interessen for temaet har forandret seg med oppgaven? Ja det har den. Interessen har bare blitt enda større. Jeg er ikke i tvil om at dette er et tema jeg kommer til å ta med meg videre, og bruke i yrkesutøvelsen.

LITTERATUR OG ANDRE KILDER

Litteratur:

- Bagøien, T. E., (red.). (1999). *Barn i friluft* (2. utgave 2003, 3. opplag). Oslo: SEBU Forlag.
- Braute, J. N. & Bang, C. (1994). *Bli med ut* (4. opplag 1999). Oslo: Universitetsforlaget.
- Dalen, M. (2004). *Intervju som forskningsmetode* (2. utgave 2011). Oslo: Universitetsforlaget.
- Eide, H. & Eide, T. (2004). *Kommunikasjon i praksis* (3. opplag 2006). Oslo: Gyldendal.
- Eide, H. & Eide, T. (2007). *Kommunikasjon i relasjoner* (2. utgave 2007). Oslo: Gyldendal.
- Glomnes, E. (1991). *Noen sier noe!*. Oslo: Cappelen.
- Gottvassli, K. Å. (2004). *Et kompetent barnehagepersonale* (2. utgave 2004). Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Horgen, T. (2006). *Det nære språket*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Kristoffersen, K. E., Simonsen, H. G. & Sveen, A. (2005). *Språk – En grunnbok*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Kunnskapsdepartementet. (2006/2011). *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Larsen, A. K. (2007). *En enklere metode*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Lindseth, L. B. (2004). *Jeg ser deg på deg*. Oslo: Cappelen.
- Lysklett, O. B. (2006). *Temahefte om natur og miljø*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Løkken, G. & Søbstad, F. (1995). *Observasjon og Intervju i barnehagen*. Oslo: Tano.
- Storli, R. (2010). Bevegelseslek i barnehagens uteområde. I T. Moser (red.). *Barnas barnehage 3 – kroppslighet i barnehagen* (ss. 325-342). Oslo: Gyldendal.

Andre kilder:

- Nesse, H. (2012, 21.04). Kommunikasjon med barnet i magen. *Babyverden*. Lastet ned fra <http://www.babyverden.no/Gravid/Diverse/Barnet-i-magen/Kommunikasjon-med-barnet-i-magen/>

VEDLEGG

Observasjonsguide:

- 1) Hva oppfatter jeg at den voksne uttrykker verbalt?
- 2) Hva oppfatter jeg at den voksne uttrykker non-verbalt?
- 3) Hvordan ser barna ut til å bry seg om de non-verbale uttrykkene hos den voksne, i forhold til de verbale?
- 4) Evt: Hvordan klarer den voksne i en hektisk påkledningssituasjon å oppfatte og tolke barnas non-verbale uttrykk?

Forutsetninger:

- Hvilken dag og når på dagen?
- Hva var forrige aktivitet?
- Hva er neste aktivitet?
- Hvordan er vær og temperatur ute?
- Hvilke voksne er med under påkledning?
- Hvor mange barn er i garderoben samtidig?

Intervjuguide:

- 1) Hvilke typer kommunikasjonsuttrykk har du, som barna oppfatter?
- 2) Hvilke ubevisste kommunikasjonsuttrykk har du?
- 3) På hvilken måte tror du dine ubevisste kommunikasjonsuttrykk påvirker barna?
- 4) Hvordan har dere som voksne/ansatte jobbet noe med å øke bevisstheten omkring deres kommunikasjon og kommunikasjonsuttrykk på avdelingen/i barnehagen?
- 5) En tenkt situasjon: Det er 18. desember, flere av barna har tatt ferie allerede. Klokka er fire og det er blitt ganske mørkt. Ute er det minus 4 grader, det snør og blåser ganske kraftig. Barna er godt kledd for været. Likevel ser de ut til å være litt misfornøyde med å "måtte" være ute nå. Hvordan vil du håndtere denne situasjonen?
- 6) Hva om det i samme situasjon er du som har lyst å gå inn, mens barna er kommet inn i en veldig god lek ute og ser ikke ut til å ville gå inn. Hvordan vil du håndtere denne situasjonen?
- 7) En av dine kollegaer står på trappa og ser på at barna leker. Hun står med hendene i kryss, og ser ut som hun har mest lyst til å være inne og gjøre en aktivitet med barna. Hvordan tror du denne non-verbale uttrykksformen kan påvirke barna rundt henne?
- 8) Hvordan kan du bidra for å bedre situasjonen for din kollega?